

Milé sestry, milí bratři, postní doba nás přibližuje k době Velikonoční, k době, kdy Ježíš jako Hospodinův služebník na sebe zástupně bere hříchy svého lidu a pod jejich tíhou také umírá. Ze starozákonních proroků úděl Hospodinova trpícího služebníka nejzřetelněji ztělesnil prorok Jeremjáš, který svým proroctvím vyvolal ve svém národě velký odpor spojený s násilím, které na něj dopadlo.

Jeremjáš představuje Hospodinovo slovo názornými symbolickými úkony. V dnešních čteních je Boží lid představen nejdřív hlínou, kterou formuje hrnčíř a potom hotovou hliněnou nádobou, kterou má prorok před zástupci lidu rozbít.

Nejdřív se zaměříme na ten první obraz. Jeremjáš se má jít podívat do hrnčířské dílny. Hrnčířovi se nepovedla nádoba, kterou právě dělal. A tak začal znovu a udělal jinou. Použil stejný materiál, hrnčířskou hlínu a přeformoval ji do jiné podoby, která se mu zdála být v pořádku. To viděl Jeremjáš a Hospodin mu k tomu řekl, že Izraelský národ je jako ta hlína v rukou hrnčířových. Hospodin svůj lid tvaruje, formuje, přetváří.

Tento obraz se týká „domu Izraelského“, tedy Božího lidu jako celku. Ale podobná formace Hospodinem se odehrává také na osobní úrovni, kdy Hospodin utváří a formuje život každého člověka. V životě každého člověka jsou určité události nebo zážitky, kterým se říká „formativní“. Jsou to důležité momenty, zkušenosti nebo zlomové okamžiky v lidském životě, které mají hluboký a trvalý vliv na utváření jeho osobnosti, charakteru, hodnot, postojů a budoucího směřování. Tyto události často definují, kým se člověk stává, a mohou měnit nasměrování jeho života.

Při tom je důležité, aby byl člověk tvárný, poddajný, otevřený pro formativní působení Hospodina. Aby se nechal tvarovat Hospodinem podobně, jako hrnčíř tvaruje hlínu na hrnčířském kruhu. Pro Boží lid to konkrétně znamená, že reaguje na Boží slovo, přijímá Boží napomenutí a varování, bude litovat zla, kterého se dopouštěl a odvrátí se od něj, tedy bude usilovat o svou nápravu (Jr 18,7–11).

Opakem tvárnosti je zarputilost, zatvrzelost srdce, která byla příznačná pro Boží lid v Jeremášově době. Na Jeremjášova slova tehdy řekli: „Zbytečné řeči. Půjdeme za svými úmysly, každý z nás bude jednat podle svého zarputilého a zlého srdce.“ (v. 12).

Hospodin na to reaguje tak, že posílá Jeremjáše opět k hrnčířovi, ovšem tentokrát již má Jeremjáš koupit hotovou hliněnou lahvi. To je druhý obraz Božího lidu. Již ne hlína, kterou formuje hrnčíř, ale hotová vypálená lahvice. Hebrejsky se lahvice řekne *bakbuk* (בַּקְבֹּק). Je to takové trochu legrační slovo, protože vzniklo podle zvuku, který vydává tekutina, když se vylévá z nějaké nádoby úzkým hrdlem. Umíte si představit zvuk žbluňkání, když vyléváte vodu např. z demižonu. Tak Jeremjáš si má koupit takový hliněný demižon s úzkým dlouhým hrdlem a spolu s několika staršími a kněžími se má dostavit k Bráně střepů (v. 1–2), která vede do Údolí syna Hinómovy.

Toto údolí na jižní straně Jeruzaléma se svým kultickým místem zvaným Tófet, bylo v minulosti místem, kde byly obětovány děti (7,31; 32,35). Slovo „tófet“ označovalo něco jako krb, ve kterém byly páleny dětské oběti. V Jeremjášově době bylo na tomto místě smetiště, ale ta vzpomínka na dětské oběti, které se zde přinášely, byla stále živá.

Hospodin dává Jeremjášovi příkaz, aby na tomto místě hliněnou nádobu, která představuje Boží lid, rozbil (v. 10). Tomuto prorockému činu předchází (v. 3–9) Jeremjášovo proroctví o zkáze pro Jeruzalém a jeho obyvatele. Hospodin na tomto místě doslova „vyprázdní“ (בַּקָּק – v. 7) záměr Judy a Jeruzaléma. Sloveso „vyprázdnit“ je v hebrejštině právě to slovo, od kterého je odvozeno označení lahvice, je to podle toho zvuku vyprazdňované láhve, který jí dal název. Takže ta nádoba má symbolický význam už tím, jak vypadá. Boží lid má určité záměry, ale Hospodin je vyprázdní tak, jako se vyprazdňuje lahev, když se z ní vylévá tekutina a vydává to žbluňkání. Záměry Božího lidu se tedy neuskuteční.

Ale nezůstane jen u toho. Na tomto místě nastane také válečný masakr, který přejmenuje Údolí syna Hinómovy na „Údolí vraždění“. Odkazuje se tím na to kultické místo, kde byly vražděny děti. Tófet byl původně název pro fénické obětiště. Bylo to označení místa, kde Féničané obětovali jako zápalné oběti své děti. Tímto brutálním způsobem si chtěli zajistit přízeň svých bohů. A tuto otřesnou kultickou praxi konali také Izraelci v Údolí syna Hinómovy.

Lahvice, která představuje Boží lid a město Jeruzalém, nebude jen vyprázdněna, bude na tomto místě rozbita. Rozbití je prorockým gestem, které má dvojí naplnění. Nejprve to vyjadřuje krátké Boží slovo: „*Právě tak, jako se rozbíjí hliněná nádoba a nelze už ji opravit, rozbij tento lid a toto město.*“ (v. 11). Poté následuje opětovný odkaz na místo, kde se to odehrává, na již zmíněný Tófet (verše 12.13). Jeruzalémské domy se stanou nečistým místem pohřbívání tak, jako je nečisté toto kultické místo, kde byly obětovány děti a které je nyní smetištěm.

Neobvyklé je zde to, že známé údolí jižně od Jeruzaléma je blíže určeno městskou bránou, která do něj vedla a která je zde nazvaná „Brána střepů“. Tímto názvem je uvedena pouze zde (v. 2). Tento název brány již naznačuje prorocký děj a mohl být proto zvolen speciálně pro následně popsanou akci. Jeremjáš má vyjít Bránou střepů do údolí, kde má rozbít hliněnou lahvi, protože rozbití této nádoby je obrazem toho, co se stane s Božím lidem a s celým městem Jeruzalém.

Přitom rozbití hliněné nádoby před zraky lidu bylo starověkým rituálem, který měl představovat porážení nepřátel. S ohlasem tohoto rituálu se setkáváme také v žalmu druhém, kde Hospodin říká svému královi: „*Požádej, a národy ti předám do dědictví, v trvalé vlastnictví i dálavy země. Rozdrtíš je železnou holí, rozbiješ je jak nádobu z hlíny.*“ (Ž 2,8.9).

V Jeremjášově prorockém činu však nejde o poražení cizích nepřátel, které ohrožují Hospodinův lid, ale naopak o rozdrčení vlastního národa cizími nepřáteli. Tím je rituální gesto rozbití nádoby postaveno na hlavu, vyjadřuje přesný opak toho, jak bylo tradičně chápáno. Jeremjáš se tak jeví jako prorok ve službách cizích národů. Zmar a zkázu prorokuje svému vlastnímu lidu.

Milí bratři, milé sestry, prorok Jeremjáš přináší svému národu velké varování. To varování se shrnuto v Hospodinově výroku, který má Jeremjáš pronést při rozbíjení hliněné nádoby: „*Hliněnou nádobu už nelze opravit a tak se rozbíjí.*“ (v. 11). Doslova se jedná o nádobu „zformovanou“ (יכל היוצר), kterou už nelze „uzdravit“.

Slovo „zformovat“ je jedno ze stvořitelských slov. Je použité v příběhu o stvoření člověka, kde čteme: „*I vytvořil (doslova zformoval) Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem.*“ (Gn 2,7). Hospodin tvoří člověka tak, že ho formuje podobně, jako formuje hrnčíř hlínu. Tak, jak to bylo popsáno v předchozí kapitole Jeremjášova proroctví.

Hrnčíř může přetvářet svůj výrobek jen, dokud je tvárný. Jakmile jednou nádoba ztuhne, má už finální tvar a nelze ji předělat. Nelze ji formovat, nelze ji opravit. A to se stalo Božímu lidu. Jejich srdce ztuhlo a už ho nešlo „opravit“, doslova uzdravit, protože formování je pro Boží lid vlastně procesem uzdravování z jejich hříchů. Ovšem pokud je nádoba nepovedená a ztuhne ve špatné podobě, tak už nezbývá nic jiného, než ji rozbít.

Postní doba pro nás může být dobou formativní, dobou, kdy se necháváme tvarovat, formovat, utvářet a přetvářet tak, jako se tvaruje hlína v rukou hrnčíře. Myslím, že jste všichni už někdy viděli hrnčíře při práci na kruhu. A tak si umíte představit svou duši, která se tvaruje pod vlivem Božího slova. A toto tvarování je pro nás léčivým procesem. Umožňuje nám být pro Hospodina použitelnou nádobou, do které Hospodin ukládá vzácný poklad, kterým je světlo Boží slávy.

Hospodine, promlouvej k nám, ať se tebou necháváme přetvářet a tvarovat a jsme použitelní pro tvoje dobré záměry, které máš s každým z nás. Amen.